Установа адукацыі
«Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт імя А.С. Пушкіна»

СЛОВА Ў МОВЕ, ТЭКСЦЕ, НАВУЧАННІ

Зборнік матэрыялаў
рэгіянальнага навукова-метадычнага семінара

Брэст, 16 сакавіка 2015 года

Пад агульнай рэдакцыяй
кандыдата філалагічных навук, дацэнта **Л.І. Яўдошынай**

Брэст
БрДУ імя А.С. Пушкіна
2017

Репозиторий БрГУ

Установа адукацыі
«Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт імя А.С. Пушкіна»

СЛОВА Ў МОВЕ, ТЭКСЦЕ, НАВУЧАННІ

Зборнік матэрыялаў
рэгіянальнага навукова-метадычнага семінара

Брэст, 16 сакавіка 2015 года

Пад агульнай рэдакцыяй
кандыдата філалагічных навук, дацэнта **Л.І. Яўдошынай**

Брэст
БрДУ імя А.С. Пушкіна
2017

Репозиторий БрГУ

И. Смаль (БрДУ імя А.С. Пушкіна, Брэст)

АНРАВА-ТЭМАТЫЧНАЯ ПАЛІТРА ТВОРЧАСЦІ І. ШУШКЕВІЧА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

орчасці пісьменніка характэрны тэматычная і жанравая йнасць, разважлівасць і даходлівасць, займальнасць і гумар, і аповеду і гульнявыя прыёмы, матывы адданасці Бацькаўшчыне, ва, кахання. Вершы, казкі, апавяданні С. Шушкевіча ўводзяць тачоў і слухачоў у «дарослы» свет, знаёмяць з прыродай, светам ечых стасункаў, дасягненнямі сучаснага грамадства і тэхнічнага , гісторыяй краю, культурным набыткам нацыі. Паэзія мастака для надзвычай меладычная. Беларускія кампазітары (М. Чуркін, кі, Ю. Семяняка, Д. Лукас і інш.) напісалі на вершы Шушкевіча йбольш вядомыя з якіх «Навагодняя полька» (муз. В. Сярых) кі» (муз. В. Каваліва).

ршы С. Шушкевіча для дзяцей маюць пазнавальнае і выхаваўчае , без празмернага дыдактызму, з гумарам даюць прыклад ечых стасункаў. Займальнасць у многіх вершах («Танцавалі кляксы», «Гыля, гыля, гусачкі», «Дзе ж той Лёня?» і інш.) ца шматлікімі гульнявымі прыёмамі: парадоксам, загадкай, мі фантастыкі, незвычайнымі вобразамі, абсурднымі падзеямі. «Недарэчныя парады» вароны параілі козліку прабіць галавой лаз , каб дабрацца да капусты. У вершы «Курка свет пабачыць хоча» апрасілі ў куркі пяро і ледзь не пакінулі яе зусім голай. У вершы і баль» леў ездзіць на мядзведзях, а зайкі носяць мэблю, аднак тут не адсутнасць сэнсу ў паводзінах герояў, а тое, што маленькі ог перамагчы няветлівага, самаўпэўненага, грознага цара звяроў. бы гуляе з чытачамі, прапануе расшыфраваць загадку, знайсці ажную думку, адказаць на пытанне. У выніку дзеці не застаюцца і, а ўключаюцца ў актыўны мысліцельны працэс.

вершах С. Шушкевіч найчасцей не асуджае заганы сваіх аў, а, як дасведчаны педагог, усхваляе станоўчае, учынкі герояў шчінства ў цэлым. Эталонам у яго выступаюць такія якасці, як сць, настойлівасць, самастойнасць, адказнасць, імкненне да дасканалення, эрудыраванасці («Школьны агарод», «Дружны ацвітаў у полі лён», «Жніво»). У асобных вершах аўтар далікатна, іроніяй дакарае герояў за неахайнасць («Непамыцька-хлопчык неадукаванасць («Рыгор-экскурсавод»), нясціпласць ўцы і спевакі»). Закранаючы сур'ёзныя праблемы дзіцячых і ўзаемастасункаў, аўтар, аднак, імкнецца вырашыць іх праз

УДК 811.161.1+821.16+378.016:[81+82](082)
ББК 81.411р30+83.3(26)+83.3(4Беи)6
С 48

Рэцэнзенты:

загадчык кафедры рэдакцыйна-выдавецкіх тэхналогій УА «Беларускі дзяржаўны тэхналагічны ўніверсітэт», кандыдат філалагічных навук, дацэнт
У.І. Кулікові

дацэнт кафедры рускай літаратуры і журналістыкі УА «Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт імя А.С. Пушкіна», кандыдат філалагічных навук, дацэнт
С.С. Клундук

Рэдакцыйная калегія:
кандыдат філалагічных навук, дацэнт **Л.І. Яўдошына**
кандыдат філалагічных навук, дацэнт **Л.В. Леванцэвіч**
выкладчык **А.В. Дзябёлая**

С 48 **Слова** ў мове, тэксце, навучанні : зб. матэрыялаў рэгіян. навук.-метад. семінара, Брэст, 16 сак. 2015 г. / Брэсц. дзярж. ун-т імя А. С. Пушкіна ; рэдкал.: Л. І. Яўдошына, Л. В. Леванцэвіч, А. В. Дзябёлая ; пад агул. рэд. Л. І. Яўдошынай. – Брэст : БрДУ, 2017. – 173 с.
ISBN 978-985-555-744-0.

У зборнік уключаны матэрыялы дакладаў рэгіянальнага навукова-метадычнага семінара «Асоба Г.М. Малажай у беларускім мовазнаўстве» (Брэст, 16 сакавіка 2015 года). Выданне змяшчае матэрыялы па актуальных праблемах мовазнаўства, літаратуразнаўства і методыкі выкладання філалагічных дысцыплін, а таксама ўспаміны калег, вучняў пра прафесара Г.М. Малажай і яе навуковую спадчыну.

Адрасуецца навукоўцам, настаўнікам, студэнтам.

УДК 811.161.1+821.16+378.016:[81+82](082)
ББК 81.411р30+83.3(26)+83.3(4Беи)6

ISBN 978-985-555-744-0

© УА «Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт імя А.С. Пушкіна», 2017

Репозиторий БрГУ

прызму дзіцячага светаўспрымання, часам уводзячы ў твор персанаж, які прымае нават не зусім прыгожыя ўчынкі герояў. Так, у вершы «Браты-абібокі» ў іранічнай форме асуджаецца гультайства не канкрэтных дзяцей, а казачных вобразаў Пазяхая, Уздыхая, Пачакая, Пачашыпатыліцы.

Паэт знаёміць дзяцей з рознымі заняткамі людзей – працай кузняцоў («Кузня»), ганчароў («Ганчары»), хлебаробаў («Наш млын»), сцвярджае годнасць, каштоўнасць і важнасць кожнай прафесіі. У вершы «Кім жа ён будзе» аўтар дае агляд найбольш запатрабаваных у тыя часы мужчынскіх прафесій (матроса, салдата, трактарыста, шафёра) і падкрэслівае, што кожная з іх патрабуе пэўных навыкаў. Паэт, аднак, не аддае перавагі ні аднаму з заняткаў, а прапануе вызначыцца ў гэтым самім чытачам з дапамогай па-дзіцячы наіўнай парады: «*смелым і дужым хлопчык расці, // смелым і мужным стань у жыцці*» [2, с. 10].

С. Шушкевіч сваімі вершамі своеасабліва стымулюе цікавасць дзяцей да прыроды, абуджае пачуцці, выклікае суперажыванне. Развіццё паэтам эмацыйнай успрымальнасці юнага пакалення – імпульс для фарміравання экалагічнай культуры дзяцей (адказнасці за зберажэнне прыроды, паводзінаў у наваколлі, ведаў аб акаляючым асяроддзі). Так, лірычны герой верша «Снегіры, сінічкі!» клапатліва ладзіць кармушкі для птушак. У вершы «Пасадзілі грушу-дзічку» асуджаюцца бяздумныя паводзіны дзяцей, якія загубілі маленькае дрэўца, клапатліва пасаджанае і дагледжанае людзьмі. У некаторых творах аўтар як бы падводзіць маленькіх чытачоў да таго, каб яны самі зрабілі вывад-заключэнне, ацаніўшы ўчынкі і паводзіны персанажаў. Напрыклад, у вершы «Клапатлівыя вавёркі» даецца ўзор міжчалавечых стасункаў праз усхваленне клопату лясных звяроў пра малых дзетак.

Свет прыроды ў Шушкевіча – гэта своеасаблівая мадэль сям'і. Асэнсаванне стасункаў міжляснымі істотамі дапамагае дзецям зразумець катэгорыі дабра, чуласці, узаемадапамогі, паважлівых адносін да блізкіх. У такіх вершах дабро заўсёды атрымлівае верх: звяры пазбавіліся камара, які палохаў насельнікаў лесу («Камар ля мікрафона»), дзяцел дапамог зрабіць жытло для бяздомнай вавёркі («Вавёрчына наваселле»), пчолы прагналі з вулея гультаёў-трутняў («Трутні»), сонейка сагрэла зайчыка («Вымак зайчык у расе»), хітры воўк не ашукаў цецерука («Воўк і цецярук»). У асобных вершах пісьменнік дапамагае юным чытачам зрабіць маральную выснову: *Ёсць сябры – не страшна гора* [5, с. 15], *Вы павінны ведаць самі: // Будзем мірна жыць мы з вамі* [4, с. 5].

Многія творы С. Шушкевіча пра прыроду пазнавальнага зместу. Дзеці даведваюцца, што неабходна быць уважлівым, каб не параніцца асобнымі раслінамі («Чартапалох»), дзе жывуць некаторыя прадстаўнікі фаўны («Цяжка жабцы жыць без хаты», «Берасцяначка»), якія ў іх норавы

Рэпазіторый БрДУ

прызму дзіцячага светаўспрымання, часам уводзячы ў твор персанаж, які прымае нават не зусім прыгожыя ўчынкі герояў. Так, у вершы «Браты-абібокі» ў іранічнай форме асуджаецца гультайства не канкрэтных дзяцей, а казачных вобразаў Пазяхая, Уздыхая, Пачакая, Пачашыпатыліцы.

Паэт знаёміць дзяцей з рознымі заняткамі людзей – працай кузняцоў («Кузня»), ганчароў («Ганчары»), хлебаробаў («Наш млын»), сцвярджае годнасць, каштоўнасць і важнасць кожнай прафесіі. У вершы «Кім жа ён будзе» аўтар дае агляд найбольш запатрабаваных у тыя часы мужчынскіх прафесій (матроса, салдата, трактарыста, шафёра) і падкрэслівае, што кожная з іх патрабуе пэўных навыкаў. Паэт, аднак, не аддае перавагі ні аднаму з заняткаў, а прапануе вызначыцца ў гэтым самім чытачам з дапамогай па-дзіцячы наіўнай парады: «*смелым і дужым хлопчык расці, // смелым і мужным стань у жыцці*» [2, с. 10].

С. Шушкевіч сваімі вершамі своеасабліва стымулюе цікавасць дзяцей да прыроды, абуджае пачуцці, выклікае суперажыванне. Развіццё паэтам эмацыйнай успрымальнасці юнага пакалення – імпульс для фарміравання экалагічнай культуры дзяцей (адказнасці за зберажэнне прыроды, паводзінаў у наваколлі, ведаў аб акаляючым асяроддзі). Так, лірычны герой верша «Снегіры, сінічкі!» клапатліва ладзіць кармушкі для птушак. У вершы «Пасадзілі грушу-дзічку» асуджаюцца бяздумныя паводзіны дзяцей, якія загубілі маленькае дрэўца, клапатліва пасаджанае і дагледжанае людзьмі. У некаторых творах аўтар як бы падводзіць маленькіх чытачоў да таго, каб яны самі зрабілі вывад-заключэнне, ацаніўшы ўчынкі і паводзіны персанажаў. Напрыклад, у вершы «Клапатлівыя вавёркі» даецца ўзор міжчалавечых стасункаў праз усхваленне клопату лясных звяроў пра малых дзетак.

Свет прыроды ў Шушкевіча – гэта своеасаблівая мадэль сям'і. Асэнсаванне стасункаў міжляснымі істотамі дапамагае дзяцям зразумець катэгорыі дабра, чуласці, узаемадапамогі, паважлівых адносін да блізкіх. У такіх вершах дабро заўсёды атрымлівае верх: звяры пазбавіліся камара, які палохаў насельнікаў лесу («Камар ля мікрафона»), дзяцел дапамог зрабіць жытло для бяздомнай вавёркі («Вавёрчына наваселле»), пчолы прагналі з вулея гультаёў-трутняў («Трутні»), сонейка сагрэла зайчыка («Вымак зайчык у расе»), хітры воўк не ашукаў цецерука («Воўк і цецярук»). У асобных вершах пісьменнік дапамагае юным чытачам зрабіць маральную выснову: *Ёсць сябры – не страшна гора* [5, с. 15], *Вы павінны ведаць самі: // Будзем мірна жыць мы з вамі* [4, с. 5].

Многія творы С. Шушкевіча пра прыроду пазнавальнага зместу. Дзеці даведваюцца, што неабходна быць уважлівым, каб не параніцца асобнымі раслінамі («Чартапалох»), дзе жывуць некаторыя прадстаўнікі фаўны («Цяжка жабцы жыць без хаты», «Берасцяначка»), якія ў іх норавы

Рэпазіторый БрДУ

мадапамогі («Шавец-індык», «Ваўчыха-краўчыха», «Шаўцы-яноты», ёрчына наваселле», «Трутні», «Непаседлівыя вавёркі», «Лясная рынка», «Камар ля мікрафона» і інш.).

Многія з гэтых твораў адрасаваны самым маленькім, забаўляльнага ту («Гусачок», «Ягня», «А хто цябе, перапёлачку, разбудзіў» і інш.). цікавыя тым, што аўтар творча пераасэнсоўваў фальклор, карыстаю- прыёмамі зніжэння вобразнасці, уводзіў казачныя персанажы ў рэаліі яшняга жыцця. Напрыклад, у гумарыстычным вершы «Казка-быль пра у» дзеці самастойна пасадзілі ўраджай. Аднак яны не прыклалі жных намаганняў, і вырасла рэпка такая маленькая, што выклікала у жывёл. Давялося клікаць дзеда і бабу, каб адшукаць ураджай ве. У вершы «Пайшла курачка да лісічкі», у адрозненне ад клорнай інтэрпрэтацыі вобраза хітрай драпежніцы, аўтар асуджае мерную даверлівасць і сквапнасць курачкі, якой хацелася пагасцяваць ы. Без празмернага павучання, маралізатарства, з гумарам і ўсмешкай паказвае дзецям нежаданыя наступствы непаслушэнства: свавольны к праваліўся на рэчцы ў ваду («Пайшоў коўзацца каток»), пеўнік лужаў, бо хадзіў па халодных калюгах («Хрыпаты пеўнік»).

Дзецям дашкольнага ўзросту асабліва цікава слухаць прыгоды мых жывёл (лісы, зайца, ката, вавёркі), якія ненавязліва даюць узоры ухмянасці («Пайшоў коўзацца каток»), клапатлівасці («Непаседлівыя кі»), узаемападтрымкі («Хворы жораў») і нават правілаў паводзін на ве («Парушальнік руху воўк»). Даследчыца літаратуры В. Жыбуль, зуючы аўтарскую пазіцыю да заганных паводзінаў персанажаў, вядліва адзначыла своеасаблівую далікатнасць, тонкасць дыдактызму а: «Яго звяры быццам «гуляюць» у дзяцей, прымяраюць на сабе чыя ролевыя гульні» [1, с. 18].

Адзін з любімых персанажаў дзіцячай паэзіі С. Шушкевіча – кот, к, каток. У вершы «Ходзіць коцік па страсе» апісваецца, як коцік на ы лавіў рыбу, задрамаў і ўпаў у ваду: *Пэўна сніў ён карасёў. // Сон оціка падвёў, / Паляцеў ён патырча / З абымшэлага карча. / Гляньце, аю трасе / Шэры коцік на страсе* [2, с. 14]. У гэтым вершы выявіліся р, даступнасць, жывасць, цікавасць, эмацыйнасць, прастата, яснасць, не стварыць адчуванне дыялогу з чытачом – рысы, якія характэрны ўсёй творчай манеры пісьменніка.

Мова вершаваных твораў С. Шушкевіча для дзяцей вызначаецца аналасцю, прастатой, выкарыстаннем прыёмаў дыялагізацыі (ускос- канструкцыі, звароткі, рытарычныя пытанні): *Ах, скажыце, людзі, мне, / нам лета адамкне? / Хто на нашыя прасторы / Прынясе цяпло нам а?* [4, с. 17]. Асобныя творы пісьменніка можна выкарыстоўваць на тках па развіцці маўлення дашкольнікаў, у працэсе выпрацоўкі ў іх

Рэпазіторый БрГУ

і паводзіны («Палявы танцор», «Павучок-мухаед»). У вершы «Цемралюбы» аўтар знаёміць дзяцей з жыццём загадкавых «начных» істот: крата, кажана, савы. У вершы «Берасцянка» дзецям у гульнявой форме прапануецца вызначыць, дзе жыве Берасцянка, якая ўмее імітаваць галасы іншых птушак: каля рэчкі, чарота, асакі, у асінніку ці крушынніку? У вершы «Лясныя жыхары» паэт апісвае знешні выгляд дзікіх жывёл (лася, вавёркі, мядзведзя, лісы, зайца, рысі), асаблівасці іх паводзін: *Не пачуеш шум і грук, / Скача рысь з сука на сук, / Бо ступня ў яе і пяты / Нібы зробленыя з ваты* [4, с. 10].

Карціны прыроды ў С. Шушкевіча не экзатычныя, а звычайныя, прывычныя дзецям. У вершах, як правіла, фігуруюць вобразы нацыянальных краявідаў Беларусі, добра знаёмых прадстаўнікоў жывёльнага і расліннага свету: курачка, пеўнік, тхор, ястраб, сабачка, голуб («Кукарэку-недарэка»); дзяцел, сойка, берасцянка, чыжык, вавёрка, заяц («У лесе»); сасонка, быльняг, ядловец, хвошч («Сасонка»). Дзеці знаёмяцца з прыгажосцю родных беларускіх мясцін, даведваюцца пра Мінск, Свіслач, Шчару, Бараўляны, Пружаны і інш. Гэта спрыяе фарміраванню ў юных чытачоў эмацыйна-каштоўнасных адносін да роднага краю.

Вершы С. Шушкевіча на тэму прыроды фарміруюць у дзяцей уменне ўспрымаць прыгажосць нават у штодзённых вобразах навакольнай прыроды, развіваюць іх назіральнасць. У гумарыстычным вершы «На агародзе» не проста паказаны вобразы гарэзлівых унукаў, але і акцэнтавана ўвага на тым, якія расліны садзяць людзі, якую карысную працу могуць зрабіць дзеці ў агародзе: *І палоць, і палівацъ, / Прарываць і аграбляць* [2, с. 11]. Твор мае вялікае пазнавальнае значэнне для дзяцей дашкольнага ўзросту, у ім занатавана сапраўдная энцыклапедыя агародных раслін: *Выцірала бабка пот, / Даглядала агарод: / І фасольку-спавітушку, / І пятрушку, і чарнушку, / Рэпу, рэдзьку, буракі, / Мак, салату, агуркі, / І капусту, і укроп, / Часначок, цыбулю, боб, / гарбузы і памідоры* [2, с. 11].

Героі шэрагу вершаў аб прыродзе – персаніфікаваныя (ачалавечаныя) вобразы жывых істот («Працавітыя сарокі», «Конік і страказа», «Пасварыліся жукі», «Зайка-школьнік», «Лунь», «Мыш і казёл», «Бабровы млын», «Камар-брыкун і жаба-квакуха», «Па лісточку поўзаў смоўж» і інш.). У гэтых персанажах лёгка бачацца характары, клопаты, звычкі людзей. С. Шушкевіч добра разумеў, што свет чалавечых стасункаў надзвычай складаны для юных чытачоў, таму адлюстроўваў яго праз вобразы больш блізкія і зразумелыя дзецям. Праз паводзіны жывых істот пісьменнік асуджаў гультайства, ганарлівасць, сквапнасць, упартасць («Жыў-быў баран скупы», «Свінка», «Пабіліся дзве казы»), імкнуўся выхаваць у маленькіх чытачоў пачуцці сяброўства, спагадлівасці,

Рэпазіторый БрДУ

нае жыццё (штодзённыя клопаты, праца сялян, апісанне
ı час з усімі трывогамі, хваляваннямі, нястачай, стратамі
геранчнымі ўчынкамі, невялікімі і больш значнымі, калі
эрагодныя высілкі, мужнасць, кемлівасць, спрытнасць ад
зусім нядаўна далёкіх ад ваеннай справы людзей –
і. У цэнтры апавяданняў -- трагедыя знішчанага вайной
так Марат страціў маці, не можа быць побач з хворай
одзіць шчасце ў дапамозе людзям, помсце ворагам,
радзе, дзе штодзённа, рызыкуючы жыццём, выконвае
ыя заданні. Аўтар паказаў, як ваенныя абставіны
ушці людзей. Марат, напрыклад, стрымлівае праяўленне
асці ў сустрэчы са сваім знаёмым-аднагодкам: *Абодвум*
дзін аднаго, сказаць што-небудзь шчырае і цёплае. Але
адбылося, яны толькі моцна пацiснулі адзін аднаму рукі

аў, што пры ўсёй амаральнасці вайны ў знясіленых
м беларусаў заставалася людскасць, узаемападтрымка,
павяданні «Развітанне з сястрою» Марат хвалюецца за
моцна абмарозіла ногі і ўжо больш за месяц не магла
ажаны тым, як вайна моцна паўплывала на людзей, што
ымі клопатамі і нават дзяўчынка-падлетак гаварыла з ім
на. Яго здзіўляла незвычайная зычлівасць староннiх
аацькоўску ставіліся да яго, дзяліліся апошняй ежай
прытулак для адпачынку. У фінальнай сцэне развітання
суровага партызана пераўтвараецца ў звычайнага чулага
на вочы нагортваюцца слёзы.
згадвае мірнае жыццё галоўнага героя, звычайнага
яго добрыя ўчынкі: дапамогу маці па гаспадарцы,
для кабінета біялогіі, абарону суседскай дзяўчынкі ад
У ваенны час ён паказвае прыклады сапраўднай
: з дзядзькам Міхаілам уступіў у паядынак з васьмю
ыкуючы жыццём, раздабыў кавалак рэйкі для
ыя, каб той зрабіў сігнальны звон.
ральны, ён можа вызначыць, ці прайшоў нехта да яго ў
адэшваў і гузіку пазнае лесніка і яго сваяка. Марат не
эй бяды, хвалюецца, каб людзі не трапілі ў палон, і
ы засталіся жывымі. Іншым разам хлопец дапамог
чэхам-перабежчыкам. Вынаходлівы Марат прыкінуўся
ўся ад паліцая, дзе немцы; накарміў сабаку косткамі, каб
ць варожы гарнізон; падмануў нямецкія самалёты,
тацыю партызанскага лагера.

епозиторий БрГУ

уменне ўтвараць назвы дзетак жывёл (цяляткі, парасяткі, кураняткі і інш.), на занятках па фарміраванні элементарных матэматычных уяўленняў, адпрацоўкі ліку («Куранячае гора», «Гыля, гыля, гусачкі», «Дудар»).

С. Шушкевіч – аўтар вершаў, лічылак, калыханак, баек, аднак асаблівае месца ў яго творчасці належыць казкам, у якіх пісьменнік творча працягваў лепшыя традыцыі беларускай літаратурнай і фальклорнай казкі, узбагачаў яе яркімі аўтарскімі сюжэтамі і вобразамі. Так, у казцы «У каго найлепш у хаце» даюцца пазнавальныя звесткі пра жыллё лясных звяроў (мядзведзя, лісы, дзіка, зайца, касулі, лася, ваўка), у традыцыйна фальклорным ключы аўтарскія сімпатыі аддаюцца вобразу працавітай вавёркі. У казцы «Звярыны баль» асуджаюцца палахлівасць, ліслівасць, дагаджэнне звяроў новаму гаспадару лесу льву; як і ў многіх народных казках, крыўдзіцель мае свае слабасці і атрымлівае справядлівае пакаранне, прычым не ад асілка, а звычайнага маленькага героя.

У празаічным зборніку «Ліса з магнітафонам» С. Шушкевіч стварыў новы тып героя літаратурнай казкі, які трэндавы, цікавы і сучасным дзецям малодшага школьнага ўзросту, стомленым віртуальнымі бэтманамі, спайдэрменамі, кібаргамі. Гэты герой адначасова забаўляльна-казачны і індывідуалізаваны, жыццёвы, аперыруе многімі сучаснымі дасягненнямі цывілізацыі (перамяшчаецца на верталёце, слухае запісы музыкі). Чытачам літаратурных казак С. Шушкевіча падабаецца перажываць падзеі, якія могуць здарыцца і з імі, падабаецца пакаранне драпежных звяроў за іх крыўду слабейшых, перамога дабра над злом. Справядліва пакарана няўдзячная ліса ў казцы «Музыканты», сям'я якой надакучала і рабавала гасціннага і даверлівага мядзведзя, што некалі дапамог драпежніцы пабудавацца побач са сваёй хатай. Не атрымала пачастунку ад гаспадара непрацавітая, безадказная варона, якая ніколі не рабіла дабра іншым («Варона і Певень»). У казцы «Ліса з магнітафонам» асуджаецца хітрасць і карыслівасць, бяздумная трата грошай, выхваленне перад іншымі лісы, якая з дапамогай магнітафона спрабавала атрымаць лёгкую нажыву. У казцы «Скакунок» кемлівы зайчык па дарозе ў школу ашукаў ваўка, напалохаўшы яго паляўнічымі. Аднак пра здарэнне зайчык не расказаў маці, каб не засмучаць яе: *Я ведаю, што ў цябе добрае сэрца, і хачу, каб яно ніколі не балела, не трывожылася за мяне* [5, с. 4]. У гэтай казцы дзеці знойдуць узоры чуласці, паслухмянасці, парады старанна вучыцца, вітацца са знаёмымі.

Сярэдняму школьнаму ўзросту адрасаваны «Апавяданні пра Марата Казея» (1968) – невялікія гісторыі, аб'яднаныя адной тэмай партызанскага змагання, вобразамі галоўных герояў. Гэтым творам уласцівы характэрныя для С. Шушкевіча дынамічнасць падзей і непаспешлівасць, глыбіня ў паказе перажыванняў чалавека, увага да дэталей. У аснове аповеду –

У празаічных творах для дзяцей С. Шушкевіч спалучыў праўдзівасць, дакументальнасць з вымыслам. Апавяданні напісаны на аснове рэальных жыццёвых падзей, з выкарыстаннем успамінаў партызанскага камбрыга Мікалая Баранава, роднай сястры Марата Арыядны Іванаўны Казей, ганаровай настаўніцы Беларусі, многіх землякоў. Разам з тым у фальклорных традыцыях апісана фінальная сцэна гібелі Марата, дзе выкарыстоўваецца перабольшванне, паўтор, а герой нагадвае казачнага асілка. Падобны прыём – імкненне аўтара паскорыць сталенне дзіцяці, дапамагчы яму сацыялагізавацца, адаптавацца, даць узоры станоўчага і адмоўнага, падштурхнуць да ўнутраных змен праз прыклады капіравання паводзін, спрыяць фарміраванню у юных чытачоў эмацыйна-каштоўнасных адносін да свету.

Жанрава-стылявое, вобразна-тэматычнае багацце творчасці С. Шушкевіча для дзяцей значна ўзбагаціла нацыянальную дзіцячую літаратуру, пашырыўшы яе адукацыйна-выхаваўчы патэнцыял у працы з дзецьмі дашкольнага і школьнага ўзросту.

Спіс выкарыстанай літаратуры

1. Жыбуль, В. Станіслаў Шушкевіч і руская дзіцячая паэзія / В. Жыбуль // Роднае слова. – 2008. – № 2. – С. 17–19.
2. Шушкевіч, С. П. Будзільнік / С. П. Шушкевіч. – Мінск : Беларусь, 1966. – 48 с.
3. Шушкевіч С. П. Выбраныя творы : у 2 т. / С. П. Шушкевіч. – Мінск : Маст. літ., 1978. – Т. 2 : Апавяданні, нарысы, успаміны, крытычныя эцюды. – 336 с.
4. Шушкевіч, С. П. Казёл на верталёце : вершы / С. П. Шушкевіч. – Мінск : Юнацтва, 1987. – 48 с.
5. Шушкевіч, С. П. Ліса з магнітафонам / С. П. Шушкевіч. – Мінск : Маст. літ., 1979. – 44 с.

Л. Станкевіч, Р. Пяткявічус (Будапешцкі ўніверсітэт імя Л. Этвеша, Будапешт)

З ВОПЫТУ ПРАЦЫ НАД СКЛАДАННЕМ ПЕРШАГА БЕЛАРУСКА-ЛІТОЎСКАГА СЛОЎНІКА

Беларуска-літоўскі слоўнік=Baltarusių–lietuvių kalbų žodynas (Larisa Stankevič, Ričardas Petkevičius ; Programuotojas Evaldas Ožeraitis. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2014; http://ByLt.lki.lt) падрыхтаваны Інстытутам літоўскай мовы (Вільнюс) у супрацоўніцтве з Брэсцкім дзяржаўным універсітэтам імя А.С. Пушкіна (Беларусь) пры падтрымцы Пасольства Літоўскай Рэспублікі ў Рэспубліцы Беларусь. Кіраўнік праекта – Зіта Шыменайце. Рэдактар беларускай часткі слоўніка – Лена Леванцэвіч. Рэдактар літоўскай часткі слоўніка – Ліяна Пузінене. Праграміст – Эвалдас Ажэрайціс. Дызайнер – Марцінас Юхнявічус. Рэцэнзенты – кандытат філалагічных навук Мікалай Аляхновіч, доктар гуманітарных навук Алма Лапінскене.

Літва і Беларусь – найбліжэйшыя суседзі, якіх звязвае не толькі суседства, але і агульная гісторыя. Да сённяшняга дня не існавала ні

Репозиторий БрГУ